

УДК 657.61

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.25.22>**Пінчук Т.А.**

кандидат економічних наук, доцент,
Херсонський національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9413-3549>

Михайлович О.Ю.

магістр
Херсонський національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8469-637X>

Pinchuk Tetiana, Mykhailovych Olesia
Kherson National Technical University

АДАПТАЦІЯ МЕТОДИКИ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ПОСТАЧАЛЬНИКАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ДИДЖІТАЛІЗАЦІЇ

ADAPTATION OF THE METHODOLOGY FOR AUDITING SETTLEMENTS WITH SUPPLIERS IN THE CONTEXT OF MARTIAL LAW AND DIGITALIZATION

У статті обґрунтовано концептуальні засади та надано практичні рекомендації щодо вдосконалення методики аудиту розрахунків з постачальниками, що є важливим для підтвердження достовірності фінансової звітності в умовах економічної невизначеності. Показано, що аудиторська практика потребує адаптації до трансформації, зумовлених воєнним станом і цифровізацією обліково-аудиторського середовища. Досліджено вплив воєнного стану на аудит, зокрема наслідки податкових послаблень, які підвищують ризик викривлень і знижують надійність аудиторських доказів. Обґрунтовано необхідність модифікації процедур аудиту шляхом посиленого моніторингу податкових накладних і документального підтвердження операцій. Встановлено, що цифрові технології скорочують час обробки даних, але підвищують контрольні ризики, пов'язані з кіберзагрозами. Запропоновано оновити модель аудиторського ризику з урахуванням цифрових реалій та впровадити комп'ютеризовані технології перевірки даних і виявлення аномалій. Рекомендовано застосовувати адаптовані процедури зовнішнього підтвердження з використанням електронних засобів комунікації та аналізу подальших платежів для мінімізації впливу логістичних і комунікаційних обмежень.

Ключові слова: аудит, розрахунки з постачальниками, воєнний стан, кредиторська заборгованість, цифрові технології, ризики.

The article substantiates the conceptual foundations and practical recommendations for improving the methodology for auditing settlements with suppliers, which is crucial for confirming the reliability of financial reporting of enterprises in conditions of growing economic uncertainty and dynamic transformations in the business environment. The emphasis is on the need to adapt modern auditing practices to the radical changes caused by two leading factors: the state of martial law in Ukraine and the intensive introduction of digital technologies into accounting and auditing processes. The impact of martial law on the organization of the audit process, in particular on the effectiveness of checking settlements with suppliers and contractors, has been studied. It has been established that the introduction of temporary tax relief, in particular simplified requirements for documentary evidence of business transactions, increases the risk of significant distortion of financial statements and reduces the reliability of traditional audit evidence. In this regard, the need to adapt audit procedures in essence has been justified, which involves enhanced monitoring of the registration of tax invoices, detailed verification of the compliance of business transactions with accounting records, and assessment of the correctness of the reflection of tax liabilities. Particular attention is paid to the impact

of digitalization processes on the organization and methodology of auditing. On the one hand, digital technologies contribute to a significant reduction in the time required to collect, process, and analyze large amounts of data, ensuring the efficiency and consistency of audit procedures. On the other hand, the spread of information systems and automated accounting solutions is accompanied by an increase in control risks, including cyber threats, unauthorized access to data, and potential breaches of information integrity. In this regard, it is proposed to revise the classic model of audit risk, taking into account digital realities, to integrate computerized audit technologies for mass data verification, detection of anomalies and potential signs of fraud, and to use analytical algorithms to predict risky transactions. Practical recommendations were provided on the application of adapted external confirmation procedures, which involve the active use of electronic means of communication, analysis of subsequent payments, and digital journals of mutual settlements. This approach minimizes the impact of logistical, communication, and organizational constraints caused by martial law, improves the accuracy of audit assessments, and ensures a more comprehensive verification of the reliability of financial statements. Thus, the results of the study emphasize the need for a comprehensive review of traditional audit procedures in light of current economic, technological, and legal challenges, as well as the development of a methodology capable of ensuring high-quality audits and effective risk control in conditions of martial law and active digitalization of the accounting and auditing environment.

Keywords: *audit, settlements with suppliers, martial law, accounts payable, digital technologies, risks.*

Постановка проблеми. Аудит розрахунків з постачальниками в Україні набуває особливої актуальності в умовах воєнного стану та поступового переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ). Воєнні події, що тривають з 2022 року, зумовили суттєві структурні зміни в господарській діяльності підприємств: порушено логістичні ланцюги постачання, зросли валютні ризики, ускладнився документообіг, що знижує рівень достовірності та повноти фінансової звітності [8].

Запровадження вимог МСФЗ, зокрема МСБО 1 «Подання фінансової звітності», вимагає детального розкриття інформації про кредиторську заборгованість, оцінку зобов'язань за справедливою вартістю та відображення ризиків, пов'язаних із неплатоспроможністю контрагентів [4; 6]. Це, у свою чергу, підвищує складність аудиторських процедур, особливо в умовах нестабільного економічного середовища.

Додатковими проблемами залишаються недостатній рівень автоматизації обліково-аналітичних процесів, обмежений доступ до первинної документації та зростання ризиків шахрайських дій. У цих умовах виникає потреба у формуванні нових методологічних підходів до аудиту розрахунків з постачальниками, які поєднували б міжнародні стандарти, цифрові технології та адаптаційні механізми управління ризиками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика аудиту розрахунків з постачальниками знайшла відображення у наукових працях низки українських дослідників. Зокрема, Шендригоренко М.Т. [11] здійснює критичний аналіз недоліків системи внутрішнього аудиту та пропонує удосконалений порядок проведення аудиторських перевірок. У свою чергу, Матюха В.І. [3] акцентує увагу на необхідності гармонізації національних стандартів аудиту з вимогами Міжнародних стандартів фінансової звітності, тоді як Буркова Л.А. [2] зосереджується на питаннях валютних ризиків у процесі аудиту зовнішньоекономічної діяльності.

В своїх дослідженнях Бардаш С.В. та Грабчук І.Л. [1] розглядають можливості використання цифрових технологій в аудиторській діяльності, а Патута М. та Шматковська Т. [5] аналізують вплив воєнного стану на організацію обліку та аудиту підприємств. Водночас Руда Л. та співавтори [8] розглядають питання адаптації аудиторської практики до функціонування в умовах економічної нестабільності та кризових явищ.

Попри значний науковий внесок зазначених авторів, у сучасних дослідженнях спостерігається недостатня розробленість комплексних методичних підходів до аудиту розрахунків з постачальниками, адаптованих до вимог Міжнародних стандартів фінансової звітності та умов воєнного стану. Крім того, потребує подальшої деталізації методологічне забезпечення впровадження цифрових технологій у процес аудиторської перевірки.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є обґрунтування методологічних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення аудиту розрахунків з постачальниками в Україні з урахуванням викликів воєнного часу та вимог МСФЗ.

Виклад основного матеріалу. Достовірне відображення кредиторської заборгованості має фундаментальне значення для користувачів фінансової звітності, оскільки це безпосередньо впливає на оцінку ліквідності та платоспроможності підприємства, відповідно до загальних вимог Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності» (МСБО 1) [6]. Аудит розрахунків, таким чином, перестає бути лише формальною перевіркою коректності облікових записів; він трансформується в інструмент оцінки економічної стійкості підприємства в умовах безпрецедентної невизначеності та ризиків, що можуть виникнути внаслідок логістичних перебоїв, валютних коливань або зміни податкового регулювання [10, с. 180].

Режим воєнного стану [7] призвів до значних змін в економічному середовищі, які безпосередньо впливають на аудит розрахунків. Держава запровадила низку податкових та регуляторних послаблень, включаючи мораторій на нарахування штрафів та пені за несвоєчасне подання звітності та сплату податків, а також мораторій на здійснення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю), що може опосередковано знижувати фінансову дисципліну підприємств. Хоча це і є формою підтримки бізнесу, аудитор повинен посилити процедури оцінки ліквідності клієнта та його здатності погасити накопичену кредиторську заборгованість, оскільки після скасування мораторію постачальники можуть вимагати негайного розрахунку, що може призвести до кризових ситуацій [9].

Цифрова трансформація істотно змінила сферу бухгалтерського обліку та аудиту. Основна перевага використання цифрових технологій (хмарні обчислення, Інтернет речей) полягає в скороченні часу, необхідного для збору та обробки облікової інформації. Це розширює методи управління даними та документального оформлення фактів господарського життя [1].

Збільшення залежності від технологій підвищує ризик контролю, оскільки недостатня кваліфікація персоналу або некоректна робота ІТ-систем може призвести до спотворення даних. З цієї точки зору, використання хмарних сховищ, хоча й підвищує доступність інформації, вимагає від аудитора зміщення фокусу з перевірки фізичних документів на ретельне тестування загальних комп'ютерних контролів та забезпечення цілісності даних. Розвиток документування із застосуванням технології блокчейн обіцяє значне підвищення надійності даних, проте його впровадження у фінансовий облік вимагає чіткого регулювання на державному рівні [1].

Розрахунки з постачальниками традиційно є однією з найбільш уразливих сфер для шахрайства, яке може маскуватися під фіктивні закупівлі, завищення вартості товарів чи послуг, або під легальні операції з «оптимізації розрахунків». Врахування ризику шахрайства є необхідним елементом аудиторської методики, особливо в умовах воєнного стану, коли контроль може бути ослаблений.

Ризик шахрайства посилюється, якщо підприємство веде зовнішньоекономічну діяльність. Тут можуть виникати схеми з фіктивними постачальниками-нерезидентами або завищенням вартості імпортованих товарів. Аудиторська методика повинна включати обов'язкові процедури перевірки бенефіціарів контрагентів та поглиблений аналіз операцій ЗЕД. В умовах воєнного стану підвищується ризик змови, коли шахрайські операції можуть бути пов'язані з несанкціонованою безоплатною передачею майна, списанням зобов'язань, або фіктивною закупівлею матеріалів у неіснуючих постачальників, що перебувають у зоні конфлікту [5, с. 54].

Вдосконалення методики ризик-орієнтованого аудиту передбачає ревізію класичної формули аудиторського ризику. Внутрішній ризик (BP) зростає через високий

рівень невизначеності, пов'язаний з воєнним станом: логістичні перебої, неконтрольовані цінові коливання та валютні ризики, особливо для операцій ЗЕД [5, с. 55].

Ризик контролю (РК) може підвищуватися через порушення внутрішніх процедур (наприклад, через релокацію персоналу, відсутність кваліфікованих ІТ-фахівців) або внаслідок збоїв у роботі облікових систем [2, с. 83]. Ризик виявлення (РВ) зростає через обмеженість традиційних аудиторських процедур, зокрема, неможливість фізичної конфірмації залишків, залежність від незареєстрованих податкових накладних та складнощі з отриманням зовнішніх доказів.

Трансформація ризиків вимагає від аудитора посилення процедур по суті (зниження РВ). Класифікація основних ризиків, характерних для аудиту розрахунків з постачальниками в умовах сьогодення, представлена у таблиці 1.

На етапі планування аудиту та формування аудиторської вибірки необхідно застосовувати поглиблений ризик-орієнтований підхід. Формування вибірки має бути зміщене на операції з найвищим ризиком суттєвого викривлення. До таких операцій відносять:

1. Операції з контрагентами, що перебувають у зонах підвищеного ризику або зон бойових дій. Це необхідно для мінімізації ризику існування фіктивних постачальників або операцій з компаніями, чия діяльність фактично припинена.

2. Операції ЗЕД, які вимагають складних оціночних суджень, особливо щодо розрахунку курсових різниць, переоцінки авансів та передоплат у валюті.

3. Операції, проведені через нові або маловідомі цифрові платформи, оскільки вони несуть підвищений ризик кібербезпеки та неперевіраних внутрішніх контролів [1].

Через фізичні та логістичні обмеження, спричинені воєнним станом, аудиторська методика повинна включати адаптивні процедури, здатні замінити або посилити традиційні (табл. 2).

В умовах зростання обсягів даних (Big Data) та швидкості їх обробки, використання комп'ютерних технологій аудиту (CAATs) стає не перевагою, а необхідністю. Застосування CAATs дозволяє здійснювати масову перевірку відповідності параметрів розрахунків (наприклад, відповідність цін та умов постачання умовам договорів) [1]. Це зменшує час, необхідний на збір та обробку інформації.

Таблиця 1

**Класифікація ризиків аудиту розрахунків з постачальниками
в умовах воєнного стану та диджиталізації***

Джерело ризику	Специфіка ризику	Можливе викривлення	Вплив на аудиторський ризик
Воєнний стан	Ризик невизначеності щодо майбутньої реєстрації ПДВ-накладних, прийнятих за первинними документами.	Зобов'язання (податкові) можуть бути суттєво недооцінені.	Підвищення внутрішнього ризику та ризику виявлення.
ЗЕД / МСБО	Ризик невідповідності оцінки валютних зобов'язань (курсів різниці, операції хеджування). ³	Зобов'язання відображені не за сумою погашення, або неправильно класифіковані.	Підвищення внутрішнього ризику.
Диджиталізація	Ризик цілісності та повноти даних через кіберзагрози або некоректну роботу імпортованого програмного забезпечення, що використовується для обліку розрахунків. ²	Дані про заборгованість неповні або неточні (ризик шахрайства).	Підвищення ризику контролю.

Джерело: складено авторами на основі [1; 5; 10]

Таблиця 2

**Адаптовані аудиторські процедури для розрахунків з постачальниками
в умовах воєнного стану**

Аудиторська процедура	Дії аудитора в умовах воєнного стану	Обґрунтування адаптації
Перевірка існування та правильності оцінки зобов'язань	Розширена перевірка первинних документів (рахунки-фактури, товарно-транспортні накладні) та подальший моніторинг щодо реєстрації податкових накладних протягом 6 місяців після скасування воєнного стану.	Компенсація зниження надійності доказів; управління ризиком майбутнього коригування податкового кредиту.
Перевірка повноти зобов'язань	Застосування альтернативних процедур: аналіз реєстру неоплачених рахунків, тестування платежів після звітної дати, використання електронних засобів зв'язку для конфірмації (у разі неможливості паперової).	Подолання логістичних та комунікаційних труднощів, спричинених воєнним станом.
Оцінка ЗЕД- зобов'язань	Поглиблена перевірка доцільності використання комерційних курсів, оцінка дотримання вимог НБУ та МСБО 21 щодо фінансових інструментів та їх оцінки.	Урахування підвищеної валютної волатильності та посилення контролю за ЗЕД-операціями.

Джерело: складено авторами на основі [1; 5; 10]

Перехід до цифрових доказів вимагає від аудитора зміщення фокусу з перевірки фізичних документів на тестування ефективності загальних ІТ-контролів та використання комп'ютерних технологій аудиту для перевірки цілісності великих масивів даних (Big Data Audit).

Висновки. Проведене дослідження засвідчує, що сучасна методика аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками потребує глибокої адаптації до змінних економічних і технологічних умов. Основними викликами для аудиторської практики визначено вплив правового режиму воєнного стану, який знижує достовірність аудиторських доказів унаслідок тимчасових податкових послаблень, а також інтенсивну цифровізацію бізнес-процесів, що зумовлює нові ризики контролю та кіберзагрози.

Удосконалення методики аудиту має ґрунтуватися на перегляді складових аудиторського ризику. Підвищення внутрішнього ризику (ВР) та ризику контролю (РК), спричинене невизначеністю та технологічними збоями, слід компенсувати зниженням ризику виявлення (РВ) шляхом посилення процедур по суті та інтеграції комп'ютеризованих аудиторських засобів (СААТs).

Практична реалізація запропонованих підходів передбачає використання цифрових технологій для аналізу великих масивів даних з метою своєчасного виявлення аномалій і потенційного шахрайства. Доцільним також є впровадження адаптованих процедур підтвердження інформації – зокрема, електронних засобів зв'язку та моніторингу наступних платежів – для мінімізації наслідків логістичних обмежень, спричинених воєнним станом.

Список використаних джерел:

1. Бардаш С.В., Грабчук І.Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка*, 2021. № 9. URL: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301>
2. Буркова Л. А., Шепелюк В. А., Репенко В. Є. Сучасні аспекти та проблеми організації обліку та контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками згідно національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку з урахуванням ведення підприємством зовніш-

ньоекономічної діяльності. *Агросвіт*, 2023. № 9–10. С. 82–95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2023_9-10_14

3. Матюха В. І., Мисака Г. В. Актуальні проблеми обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. *Молодий вчений*, 2018. № 1(2). С. 930–932. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(2\)_87](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(2)_87)

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення 24.06.2025).

5. Патута М., Шматковська Т. Особливості бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану в Україні. *Галицький економічний вісник*. Тернопіль : ТНТУ, 2022. Т. 77. № 4. С. 53–63. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/40412>

6. Подання фінансової звітності : Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (дата звернення 24.06.2025).

7. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022> (дата звернення 24.06.2025).

8. Руда Л., Причепя І., Липецька О. Організація обліку та методичні засади проведення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Економіка та суспільство*, 2022. № 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-48>

9. Угоднікова О. І. Цифрова трансформація фінансового менеджменту, аналізу та аудиту: концептуальні засади та інструменти впровадження. *Ефективна економіка*, 2025. № 7. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.7.64>

10. Фатенок-Ткачук А. О., Данилко А. Р. Облікові процедури контролю зобов'язань перед постачальниками та підрядниками : Економічний аналіз: зб. наук. праць. Тернопіль: ВПЦ ТНЕУ «Економічна думка», 2016. Т. 26. № 1. С. 179–187. URL: <https://files.core.ac.uk/download/pdf/153587382.pdf>

11. Шендригоренко М. Т. Актуальні питання аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Молодий вчений*, 2018. № 1(2). С. 1022–1025. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(2\)_106](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(2)_106)

References:

1. Bardash S. V., Hrabchuk I. L. (2021) Tsyfrovі tekhnolohii v sferі bukhgalterskoho obliku: osnovni mozhlyvosti ta ryzyky. *Efektivna ekonomika*. № 9. Available at: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301>

2. Burkova L. A., Shepeliuk V. A., Repenko V. Ye. (2023) Suchasni aspekty ta problemy orhanizatsii obliku ta kontroliu rozrakhunkiv z postachalnykamy ta pidriadnykamy zghidno natsionalnykh ta mizhnarodnykh standartiv bukhgalterskoho obliku z urakhuvanniam vedennia pidpriemstvom zovnishnoekonomichnoi diialnosti. *Ahrosvit*, № 9–10. С. 82–95. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2023_9-10_14

3. Matiukha V. I., Mysaka H. V. (2018) Aktualni problemy obliku rozrakhunkiv pidpriemstva z postachalnykamy ta pidriadnykamy. *Molodyi vchenyi*, № 1(2). С. 930–932. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(2\)_87](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(2)_87)

4. Natsionalne polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 11 “Zoboviazannia” : Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 31.01.2000 r. № 20. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (accessed 24.06.2025).

5. Patuta M., Shmatkovska T. (2022) Osoblyvosti bukhgalterskoho obliku v umovakh voiennoho stanu v Ukraini. *Halyskyi ekonomichnyi visnyk*. Ternopil : TNTU. Т. 77. № 4. С. 53–63. Available at: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/40412>

6. Podannia finansovoi zvitnosti : Mizhnarodnyi standart bukhgalterskoho obliku 1. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text (accessed 24.06.2025).

7. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24.02.2022 № 64/2022. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022> (accessed 24.06.2025).

8. Ruda L., Prychepa I., Lypetska O. (2022) Orhanizatsiia obliku ta metodychni zasady provedennia audytu rozrakhunkiv z postachalnykamy ta pidriadnykamy. *Ekonomika ta suspilstvo*, № 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-48>

9. Uhodnikova O. I. (2025) Tsyfrova transformatsiia finansovoho menedzhmentu, analizu ta audytu: kontseptualni zasady ta instrumenty vprovadzhennia. *Efektivna ekonomika*. № 7. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.7.64>

10. Fatenok-Tkachuk A. O., Danylo A. R. (2016) Oblikovi protsedury kontroliu zoboviazan pered postachalnykamy ta pidriadnykamy. *Ekonomichnyi analiz: zb. nauk. prats.* Ternopil: VPTs TNEU “Ekonomichna dumka”. T. 26. № 1. S. 179–187. Available at: <https://files.core.ac.uk/download/pdf/153587382.pdf>

11. Shendryhorenko M. T. (2018) Aktualni pytannia audytu rozrakhunkiv z postachalnykamy ta pidriadnykamy. *Molodyi vchenyi.* № 1(2). S. 1022–1025. Available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1\(2\)_106](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_1(2)_106)

Стаття надійшла: 15.08.2025

Стаття прийнята: 19.09.2025

Стаття опублікована: 31.10.2025